

КРАЉЕВЧУКИ

ЗАВИЧАЈ

ЛИСТ ЗАВИЧАЈНОГ ДРУШТВА „КРАЉЕВО“ * ГОДИНА XXV * БРОЈ 53 * ОКТОБАР 2019

ДА НЕ ЗАБОРАВИМО ЗАПОВЕСТ ПАМЋЕЊА

ДА НЕ ЗАБОРАВИМО „ЗАПОВЕСТ ПАМЋЕЊА“

Текст историчарке Силвије Крејаковић, музејског саветника у Музеју града Београда насловљен „Реч унапред“ је дат као увод у њену књигу „Идентитети жртава стрељаних у Краљеву октобра 1941“ коју је, 2013 године издао Музеј жртава геноцида из Београда. Ауторка је, до недавно, живела у Краљеву и радила у Народном музеју Краљева баштинику архивске грађе, предмета и документације коришћених у њеној књизи.

Сматрајући њен вишегодишњи рад на истраживањима страдања грађана Краљева у II светском рату и персонификацији жртава стрељаних октобра 1941. године, кога је спроводила заједно са својим дојучерашњим колегама из краљевачког Музеја, изузетно важним, и то не само за Краљево, одлучили смо да, уз њену сагласност, у овом броју „Краљевачког завичаја“ објавимо делове из текста „Реч унапред“

Изазивања пољским и куљанитичким крепадима на немачке трупе, заплотњачким убиствима немачких официра и војника, изазивања заједничким радом грађанства са партизанима, којима се даје добровољно могућност, да се увуку у куће у граду и да из тих кућа отворе паљбу на немачке војнике, изазивања потпомагање преноса муниције и оружја партизанима од стране грађанства, Немачка оружана сила од данас више неће праштати, него ће објављену меру: за једног убијеног немачког војника стрељање 100 Срба, бити од данас спроведено. Даје се даље на знање, да данашњим даном за народ ових крајева ступа на снагу закон најтежих репресалија, т. ј. неће бити само стрељано 100 Срба за једног Немца, већ и уништене и породице и имовине.

Наредбом команде места почевши данашњим даном важи за град Краљево
ВАНРЕДНО СТАЊЕ
са преким судом.

Краљево, 15. Октобра 1941.

Када је у древном Египту, услед династичких и владарских смењивања, требало затрти сваки помен на претходног фараона – његово име уклесано у пилоцима храмова, на обелисцима, уклањано је из камена. Брисањем имена, из вечности се потирало и његово постојање. На самим почецима историје дугог трајања – „именом човековим“ у Светом писму, потврђено је постање човека и његова боголикост. Како

Старозаветна традиција баштини заповест памћења, не чуди што је најзначајнији меморијални центар у свету о људском страдању, подигнут на „Брду сећања“ (Хар Хазикарон) у Јерусалиму 1953. године, засвођен називом записаним на каменој капији: „Јад Вашем“, као „место за сећање (помен) на име“. Наративима о страдању обичних, малих људи, испричаним кроз документа, фотографије, базе података о жртвама

холокауста, овај „свеобухватни“ музеј је суштински одговорио свом називу. Ни у јудаизму ни у хришћанству, сећање није неутрално, не односи се само на прошлост, већ обликује будућност, даје јој смисао.

Насупрот „култури сећања“, која инсистира на подухватима трагања за именима страдалих у холокаусту, у послератној југословенској комеморативној пракси је ситуација била другачија. Идентитети жртава

су били дубоко испод површине „мутног огледала историје“, у коме су се, попут Нарциса, огледали носиици политика и идеологија. Иако су зоне ратних дејстава захватале подручја много шира од линије војних фронтова, ратним жртвама без оружја је поклањано мање пажње у односу на војне жртве. У „општеном жртво-вању“ и великим епопејама војних формација, од којих је свака, било у „победничкој“ било у потоњој ревизионистичкој литератури, добила по монографију, занемарени су идентитети и индивидуалност цивилних жртава рата. Место за теме града у рату и страдање обичног „малог“ човека без оружја, а највеће ратне жртве, остављано је на маргинама „велике историје“ пресудних војнополитичких догађаја и односа различитих ратујућих страна. Уколико за то и постоје политички мотиви, како једва смирене међунационалне, етничке, верске и идеолошке нетрпељивости, које су кулминирале у рату, не би биле поново покренуте, оправдања за занемаривања страдања цивила, њихових индивидуалних смрти у масовним одмаздама – нема! Јер, Југославија је, посматрано у границама Краљевине Југославије пре Другог светског

рата, била међу неко-лико земаља највећих страдалника рата, ратних разарања и геноцида.

На мапи страдања цивилног становништва, стрељање талаца у Краљеву, на месту које је по складштима муниције бивше Војске Југославије названо „лагер“, од 15. до 20. октобра 1941, у ратном злочину јединица Вермахта, регуларне немачке војске, означено је као злочин против човечности. Размере злочина, незапамћеног у дугој повести краљевачког подручја, инспирисале су бројне публицистичке и мемоарске радове, чија је вредност у томе што су од заборавачачували поглед савременика на догађаје.² У овим радовима, различитог опсега, форме и литерарне вредности, „ишчитава“ се и њихова пресудна мањкавост – подложност општеприхваћеним политизованим „истинама“, које су довољно стравичну реалну слику октобарске трагедије замаглиле нереалним, митологизованим, црно-белим тоновима. За све то

време, историјски извори, документарна грађа различите провенијенције, прикупљана је у архивске фондове и музејске збирке. Њихова неуједначена обрада, систематизација и доступност, утицали су да је поглед на масовну одмазду имао све карактеристике опште историографије. Отуда не чуди што су највећи допринос настанку првих темељнијих радова о окупацији Краљева дали некадашњи борци рата, који по струци нису историчари, као ни њихово ангажовање на прикупљању сећања, докумената и предмета за установе у оснивању – Историјски архив и Народни музеј у Краљеву.³ На иницијативу Секције бораца 4. краљевачког батаљона у Београду, 1979. године је покренуто оснивање Фонда за историју радничког покрета и НОБ-а Краљево, при Историјском архиву у Краљеву, када су на прикупљању сећања, изјава, анкетних упитника у сеоским месним заједницама општине Краљево и фотокопирању архивске грађе у Војно

Краљевачки завичај

ИНФОРМАТИВНИ ЛИСТ ЗАВИЧАЈНОГ ДРУШТВА „КРАЉЕВО“

Главни и одговорни уредник

в.д. Зоран Николић

Технички уредник

Јован Антонић

Редакција:

Милољуб Арсић

Др Драгољуб Даниловић

Др милан Матијевић, и

Милоје Радовић

Писмо Epigraph

(design Драган Пешић)

Фотографије:

ФОТО документација

„Вечерњих новости“ и

Народног музеја у Краљеву,

Рајко Каришић, Горан Шљивић

и Јован Слијепчевић

Насловна слика: Г. Шљивић

Последња слика: Ј. Слијепчевић

Адреса редакције:

36000 Краљево

Хајдук Вељкова бр.2

Тел. (036) 322-526

e-mail: zdkraljevo@gmail.com

ISSN 1820/449X

Штампа:

Д.О.О. „РИЖА“ Краљево

историском архиву, Архиву Југославије и Архиву Србије ангажовани и спољни сарадници.

У старијој од две монографије о масовној одмазди у лагеру октобра 1941, Никола – Коча Јончић, као учесник рата и савременик октобарске трагедије, у којој су стрељане његове сестре, сагледао је читав контекст рата, нагласивши улогу 717. дивизије Вермахта у извршењу злочина. Иако је припадао друштво-ној елити некадашњих носилаца револуције, аутор је, анализирајући социјалне, етничке и старосне структуре стрељаног становништва, имао храбрости да посумња у прокламоване бројеве стрељаних, међу којима и жртве из „непрегледних“ изbegличких транспорта.⁴ Наднет над историјским изворима трети-раним у раду Земаљске комисије за утврђивање злочина окупатора, нагласио је потребу да се за утврђивање

тачног броја стрељаних неопходно утврде и имена иза бројева:

„У историографији је долазило до нетачности у третирању броја стрељаних у Краљеву и Крагујевцу и због тога што се није имало у виду да се подаци из операцијског дневника 717. дивизије, о стрељању 4.300 талаца за одмазду не односе само на Краљево или Крагујевац, већ да је у питању укупан, сумаран број јер су батаљони 749. пука били распоређени у оба града и извршили стрељање и да је наведени командант пука Ото Деш наредио оба стрељања; да су цифре за Краљево и Крагујевац, извора – операцијског дневника 717. дивизије, цити-раног у Зборнику података НОР-а: за Краљево – 2.000, за Крагујевац – 2.300. Постоји претпоставка да су и у Краљеву и у Крагујевцу збирно узимане после рата ове цифре, као да се обе односе на свој град. После су даље повећане,

понекад и произвољним проценама (лично ми је познато).“⁵

Меморијална грађа, референтна у историографији и научним истраживањима као „стопа чврстог тла“, неконтаминирана идеологијом, опстајала је унутар апологетике „победничке“ и потоње „ревизионистичке историје“. Како су аутентични, оригинални спискови стрељаних радника и службеника, који су настали током априла и маја месеца 1942. године у ондашњим фабрикама и уста-новама, а по наредби Окружног начелства, били недоступни истраживачима све до 1976, када су ушли у збирку Народног музеја у Краљеву, не чуди што монографији из 1971. недостаје прецизна поименична евиденција страдалих.⁶ Спискови настали непуну годину дана после стрељања, до 28. маја 1942, када су обједињени Списком страдалих у Жичком срезу, урађеним по наредби Окружног начелства у Краљеву, за потребе евиденције радника „који се нису јавили на посао“ и незапослених лица страдалих до краја 1941, представљају драгоцене изворе првог реда. Мањкавост ових прецизних поименичних евиденција и других докумената у корпусу писаних извора, усидрена у њиховој намени, јесте недостатак контекстуализације, изостајање ширих географских топонима за места рођења стрељаних, као и података о националној и етничкој припадности. Речју, наслеђе унификационе политике југословенства (бановине) пружало се и на административно-управну делатност током окупације. Како по

својој природи и намени не садрже ништа више од шкртих биографских података, који нису лишени словних грешака, поновљених имена или бројева испред имена, у истражи-вачком раду, а ради сагледавања људског лика жртве, било је неопходно у помоћ позвати мемоарске радове – сећања и сведочења савременика. Мањкавост мемоарских извора је условљена промењивом природом самог сећања.

Историјски извори, сачувани у музејским збиркама и архивским фондовима, били су предмет истраживања Милана Матијевића, који их је зналачки, сходно својој струци економисте, преточио у преглед привредних губитака Краљева 1941. и кроз поименичну евиденцију по занимањима жртава лагерског стрељања уобличио у млађу монографију.⁷ Усредсређеност аутора на привредне губитке је померила поглед на октобарску трагедију много дубље у саму тему, на ивицу на којој се карактеризација октобарске трагедије од ратног злочина про-тив човечности приближава злочину геноцида. Искорак у „дубину“ приватних и породичних губитака, најчешће јединог хранитеља оновремених многочланих породица, који су прожимали судбину многобројне ратне сирочади, анализа демографских и социолошких промена, токови замирања пред-ратног привредног замајца, нарочито гашење Фабрике авиона и многих занатских и трговачких радњи – није начињен. Досег аутора је у марљиво класификованој статистици, без навођења укупног броја жртава, који би се на основу анализе датог прегледа могао утврдити на мање од половине прокламованог броја – 6.000 жртава лагерског стрељања, чак и када се (што је аутор делимично и урадио) обухвате октобарске жртве на бројним мањим стратиштима на подручју Краљева. Моно-графија, као детаљан преглед привредних губитака, представља добру основу даљим трагањима за „људским ликом жртве“, контекстуализацијом стрељања и сагледавањем погубних последица.

Да ли су историчари који раде

у установама у којима су сачувани историјски извори са убележеним прецизним подацима о стрељанима – „ћутали“, саглашавајући се тако са владајућим политизованим матрицама о 6.000 или 7.000 стрељаних без имена? Организовано понављање броја стрељаних и дана стрељања, смештеног у „14. октобар“ (историјски засновано датовање стрељања је од 15. до 20. октобра 1941) у календару јубилеја, послужили су као погодна мнемo-техничка средства у формираној симболици сећања приликом церемонија, ко-меморација, у новинским извештајима, школским уџбеницима и колоквијалном говору. Историчари су се овом темом бавили у

оквиру ширих историјских синтеза, или пак у тематским чланцима у уже-стручним публикацијама. Да би се отворено казало јавности колико је персонализованих жртава у ратном злочину који су починиле јединице Вермахта од 15. до 20. октобра 1941, било је потребно више систематичног истраживања и поређења извора, мање условљености и дужи проток времена:

„Приликом организовања октобарских свечаности у Краљеву, као и у сличним приликама, употребљава се бројка од 6.000. Ту цифру јавно износе представници власти, политичких странака и организација, те грађани Краљева уопште... Постоји отворена бојазан да би неко наставак на страни 8 ...

КРАЉЕВО - ПАМ

ОКТОБАР

20. септембра - 20. октобра

Трг српских ратника

ЈЕСЕЊИ САЈАМ КЊИГА

(Културни центар "Рибница" Краљево)

1 - 11. октобра

ДЕЧЈА НЕДЕЉА

(Народна библиотека

„Стефан Првовенчани" Краљево)

1 - 18. октобра

Основне школе "Димитрије Туцовић",

"Петар Николић" Самаила, '

'Милун Јовановић" Ушће

Филмски програм ДОБА САЗРЕВАЊА

(Културни центар "Рибница" Краљево)

3. октобар, 11 часова

Плато Нове хале спорта

МАЛИ САЈАМ СПОРТА

(Спортски савез Краљева)

4 - 6. октобра

Нова хала спорта,

сала Дома ученика,

сала ЕТСС "Никола Тесла"

5. МЕЂУНАРОДНИ РУКОМЕТНИ ТУРНИР

Отварање 4. октобра,

Нова хала спорта, 20 часова

(Рукометни клуб "Краљево")

3. и 4. октобар, 9 часова

Трећи спрат НБ "Стефан Првовенчани"

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА БИБЛИОТЕКА

(стручни скуп)

(Народна библиотека

"Стефан Првовенчани" Краљево)

7. октобар, 16 часова

Биоскоп КВАРТ

Поводом КРАЉЕВДАНА,

Дана Града Краљева

СВЕЧАНА СЕДНИЦА СКУПШТИНЕ

ГРАДА КРАЉЕВА

(Додела награда и признања)

7. октобар, 19 часова

Трећи спрат НБ „Стефан Првовенчани"

КРАЉЕВДАНСКА БЕСЕДА

Беседи Александар Гаталица, књижевник

(Народна библиотека

"Стефан Првовенчани")

8. октобар, 11 часова

Свечана сала Градске управе

ГЕМОЛОШКА ИЗЛОЖБА ДРАГОГ КАМЕЊА

(Туристичка организација Краљева)

8. октобар, 18 часова

Свечана сала Градске управе

Представљање књиге

МИЛОЈА РАДОВИЋА

МАЛА ПРИЧА О ВЕЛИКОЈ ЖИЧИ

(Културни центар "Рибница" Краљево)

8. октобар, 19 часова

Галерија „Маржик"

ИЗЛОЖБА РАДОВА СА ЛИКОВНЕ

КОЛОНИЈЕ „СТУДЕНИЦА 2019"

(Туристичка организација Краљева)

ЂЕЊЕ ОКТОБРА

2019.

9. октобар, 19 часова

Галерија КЦ "Рибница" у Рибници

Изложба графика **МИЛАНКА**

ЈЕМУОВИЋА

КРАЉЕВО ПОЧЕТКОМ 20. ВЕКА

(Културни центар "Рибница" Краљево)

9. октобар, 19 часова

Краљевачко позориште

Премијера представе за децу

ПИНОКИО КАКВОГ ЈОШ НИСТЕ ВИДЕЛИ

Режија и адаптација **МИОДРАГ ДИНУЛОВИЋ**

(Краљевачко позориште)

10. октобар, 18 часова

Галерија Народног музеја

Представљање књиге

ЈОВАНА СИМИЈАНОВИЋА

ДРУШТВЕНА ИСТОРИЈА КРАЉЕВА

1944 – 1955.

(Народни музеј Краљево)

10. октобар, 19 часова

Француска кућа

КРАЉЕВО У ОКТОБРУ 1941

– ПОРУКЕ И ПОУКЕ

Разговор са историчарем

ДРАГАНОМ ДРАШКОВИЋЕМ

(Културни центар "Рибница" Краљево)

11. октобар, 13 часова

Отварање изложбе

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

И РУСКА ЕМИГРАЦИЈА

(Историјски архив Краљево)

14. октобар, 10 часова

Скупштинска дворана Града Краљева

КОМЕМОРАТИВНА СЕДНИЦА

Говори Радослав Премовић, професор

14. октобар, 11 часова

Гробље стрељаних 1941. године

ПОМЕН ЖРТВАМА СТРЕЉАЊА

(Служе свештеници Епархије жичке)

14. ОКТОБАР, 12 ЧАСОВА

Гробље стрељаних 1941. године

Поетско-сценски рецитал

КРАЉЕВСКИ ВЕНАЦ

Аутора **ВЛАДИМИРА ЈАГЛИЧИЋА**

Режија **АЛЕКСАНДРА КОВАЧЕВИЋ**

(Краљевачко позориште)

15. октобар, 19 часова

Галерија Народног музеја Краљево

Изложба скулптура и фотографија

ОЛГЕ ЈЕВРИЋ

(Народни музеј Краљево)

23. октобар, 19 часова

Галерија Културног центра "Рибница"

у Рибници

Изложба фотографија и уља на платну

КРАЉЕВАЧКИ ПОЛУКРУГ

Аутор **ДОБРИЛО ЧУЉКОВИЋ**

... наставак са стране 5

од њих, или неко други, ко би се усудио да изнесе другачије тврђење, односно да утврди да је октобра 1941. у Краљеву стрељано мање од 6.000 људи, био изложен јавним критикама јер ето, он, Србин и Краљевчанин умањује размере фашистичког злочина.“¹

На свеобухватну слику Краљева у 1941, најпогубнијој години по његово становништво, морало се чекати до појаве зборника радова са скупа историчара из Србије који се баве темама људског страдања у Другом светском рату. Релевантно за историографију – анализа примарних и секундарних извора различите провенијенције представља основу за подухвате којима се утврђују имена стрељаних октобра 1941. у лагеру, као највећем, али не и једином стратишту на ширем краљевачком подручју:

„Накнадна истраживања ван наше земље, посебно у немачким архивима, нису донела резултате, који би бацили ново светло на овај догађај. Једино није утврђен број жртава масовног немачког злочина у Краљеву о чему смо водили бесплодне дискусије лицитирајући од 2.000 до 6.000 стрељаних талаца, уместо да сачинимо њихов списак по имену и презимену како су то урадили Јевреји за своје жртве... за оно време то је било као да је

бачена атомска бомба на Краљево. Данас се цео свет ужасава над злочиним терориста у Њујорку а о злочину у Краљеву који је пропорционално већи, мало се или ни мало зна у свету.“¹²

Неопходно је поставити питање одговорности починилаца ратног злочина против човечности, именовања оних који су својим наредбама подмазали цеви митраљеза и уперили их у цивилно становништво Србије, у драконским размерама сто живота цивила наспрам једног „њиховог“ војника. У номенклатури одговорности за ратни злочин против човечности, неспорна је улога регуларне војске немачког Вермахта.

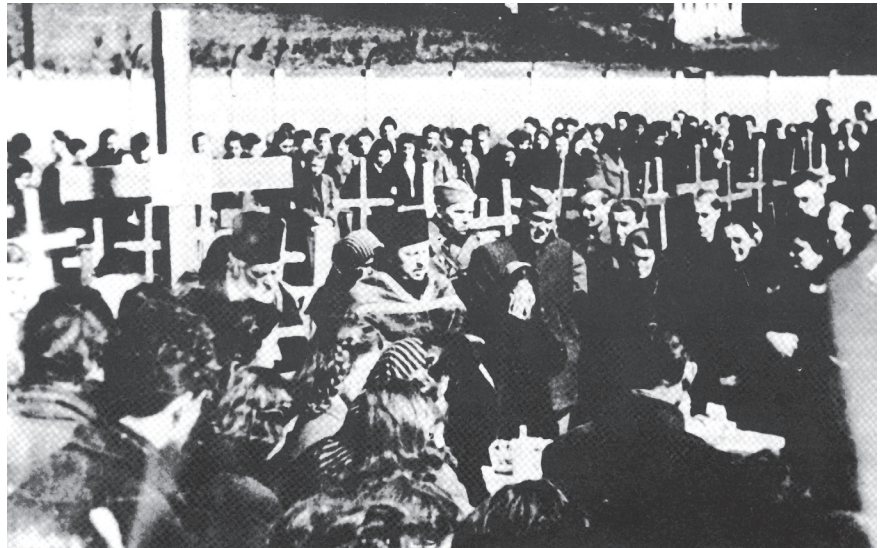
Ко је дао наређење за убијање цивилног становништва? Да ли је наређење стигло „одозго“, од највишег ешалона власти и моћи, или од „нижих“ званичника? Када је то наређење дато? Да ли је постојало једно или група наређења у одређеном времену? Ко су били саучесници нациста у прикупљању талаца, затварању у локомотивску халу и стрељању? Драматична збивања 1941. године и сложене унутрашње околности које су им претходиле отварају широк тематски круг питања и пружају могућност различитих анализа и нових интерпретација. Да ли је било покушаја да се спречи или заустави стрељање? Да

ли су немачки губици, нанети у партизанско-четничким нападима током опсаде Краљева, проузроковали стрељање цивилног становништва или су му били само непосредан повод? Какав је био поглед устаника оба устаничка покрета на цивиле „ван шуме“, махом њихове рођаке, пријатеље, комшије, зато-чене у хали и потом стрељане у масовној одмазди? Какви су били међусобни односи партизана и четника (ЈВУО) над Краљевом, иза чије ће опсаде доћи до њиховог коначног разлаза? У историјском контексту последње патриотске са-радње устаника истоветног менталитета, порекла, хероизма и заједничке поги-бије на положајима, заједничког командног штаба у Дракчићима, испољене и у учешћу заједничке лаке артиљерије, заробљавању и заједничким посадама тенка, неопходно је окренути и другу страну „медаље“ и поставити питање заједничке одговорности у одбијању да се блокада града „скине“ како би престала одмазда. Да ли је у партизанској команди, с обзиром на упозорења разних делегација да Немци стрељају углавном раднике, била пресудна илузија – да ће се читава радничка класа дићи на устанак? Равногорци су такође одбијали деблокаду града, чак и када су молбе упућивали угледни домаћини. Да ли је крајњи неуспех у ослобађању Краљева, и поред храбрих, упорних напада устаника и људских губитака, исход међусобног ривалства: ко ће „да се ‘први окупи’, да ‘први донесе одлуку’ да ‘први гине’, да се о њему ‘првом пева’, ‘чији први топ’, ‘чији тенк’, ‘ко се први повукао са опсаде’ и тиме ‘издао’?“ Иза неуспеха да ослободе Краљево и повлачења са опсаде, више ништа није било исто – почео је грађански рат.

Суочавање са прошлошћу, при чему подрињско-јадарско, краљевачко и крагујевачко стратиште представљају парадигму за највеће ратне злочине војске немачког Вермахта, успоставља нова полемичка попришта, како у Србији тако и у Немачкој. Клаус Шмидер, немачки историчар, на основу истраживања

немачких војних извора, имајући увид у дешифроване тајнеизвештаје из Србије у немачким војним архивима, изнео је немачке податке о злочинима у Србији, према којима је у Мачви и Шапцу убијено 4.400 становника, а у Крагујевцу 2.343 одраслих и деце. Овај аутор децидирано тврди да је Вермахт извршио масовне егзекуције над недужним цивилима, али једино за Краљево не износи ни приближан број стрељаних.¹⁵ Управо на примерима Краљева и Крагујевца, немачка јавност се са најстрашнијим злочинима почињеним у ратној повести од стране јединица Вермахта – регуларне војске, сматране за „свету“ и „часну“, суочила тек 90-тих година. Изложба Рат истребљења. Злочини Вермахта 1941-1944, коју је приредио Хамбуршки институт за социјална истраживања у сарадњи са српским историчарима, приказана у неколико немачких градова, узбуркала је немачку јавност, изазвала демонстрације и расправе у Бундестагу, као и протесте неонациста. Изнето је на видело колико се тешко немачка јавност суочавала са чињеницама из прошлости – да су не само Гестапо или СС јединице чиниле сурове злочине над цивилима, међу којима је било и деце и жена.

У овом контексту, намећу се аналогии између два највећа шумадијска стратишта на којима су почињени ратни злочини против човечности: када су у питању наредбодавци и починиоци (регуларна војска Вермахта), устанички напади који су нанели губитке немачким јединицама, услед којих долази до примене наредби кроз одмазде над цивилима у размерама 100:1, сличности у социјалној, старосној структури талаца.¹⁷ Неспорна је и сличност у комеморативној пракси – у променама назива и симбола на месту земних остатака, у претварању гробља у безлични простор „парка“, при чему се око обе трагедије изграђивала истоветна измишљена традиција, спровођена

кроз својеврсна „такмичења“ када су у питању обезимењени бројеви стрељаних 6.000 талаца у Краљеву или 7.000 у Крагујевцу: „Не споримо да је у раздобљу идеолошког једноумља било функционалне неодмерености. Којој сврси је служила стално понављана реченица, како у школским уџбеницима, тако и у историографским делима и медијима да је у Краљеву 14. октобра стрељано 6.000, а у Крагујевцу 21. октобра 1941. 7.000 људи? Сви смо ми у науци знали да су то претеране бројке, али се због недоскупности аутентичних извора нико није усуђивао да овај догађај научно истражи. И онда је Пандорина кутија 80-тих, појединачним истраживањима почела да се отвара, а медијско саопштавање

после 2000. године претворило се у бесмислени српски 'игроказ мартирства'.

И поред свих поменутих сличности, питање које се у последњој деценији може поставити су разлике у комеморативној пракси Краљева и Крагујевца. Уколико одабир „21. октобра“ за национални Дан сећања има оправдање у симболици обележавања немерљивог цивилног страдања на бројним стратиштима на тлу Србије, нема оправдања за одсуство политичке и медијске пажње државе када је лагерско стратиште у Краљеву у питању. Да ли је присуство државних емисара условљено признањима и почастима којим се као актуелним прегаоцима мира додељују, попут наратива

некадашње краљевачке Повеље за мир, или треба да буде засновано на стратегији националне „културе сећања“?

Организовано, масовно присуство комеморацији 14. октобра, на месту заједничког страдања Срба, Рома, Словенаца, Чеха, Руса – домаћег становништва и свих који су у Краљеву проналазили за-последње између два рата, или уточиште у рату, сплашњавало је како се урушавала Југославија. Потирање споменичког и културолошког југословенског наслеђа у новој идеологизацији 90-их рефлектовало се на „партизанску прошлост“, али и на заједничко страдање мултиетничког цивилног корпуса. Истовремено, сакрализована је искључивост националног страдања на попрштима и стратиштима Другог светског рата, попут краљевачког, у поново успостављеној религиозности. Зар цивилне жртве рата нису заслужиле парастос, помен, капелу, споменик? Парастос је први пут одржан 1946, а потом тек 1997, када је то учинио патријарх Павле. А опет: „Чему црквена звона, парастоси, подушја ако не знамо коме их подижемо, у чије име их дајемо?“¹⁹ Епископ Николај Велимировић, који је потресен бомбардовањем манастира Жиче и страдањем у октобру 1941. клечаопред немачким командантом града молећи за обустављање стрељања, упутио је поглед на трагичне догађаје 1946. из Чикага: „У том плутуни загрмеше и 2.200 хришћанских тела оборише на земљу, док 2.200 душа узнесе се на небесну војску мученика за веру Христову.“ Потирање „културе сећања“ рефлектовало се кроз односе према меморијално-споменичким целинама и гробљима погинулих не само током Другог светског рата. Запуштеност српских војних гробаља и споменика-крајпутаца из Првог светског рата могуће је сагледати када се обиђу гробља француских или британских војника, савезника Срба, непрекорно уређена и одржавана. При том, тешко је одупрети се утиску да кумановски војници, попут безбројних других српских војника који

1897	Милан Милићевић	65	Печеноге	земљорадник, пог. од Немач. војс
1898	Миодраг Грабавец	39	"	"
1899	Радован Грабавец	32	"	"
1900	Адам Мијаиловић	16	"	"
1901	Радисав Мијаиловић	60	"	"
1902	Аксентије Мијаиловић	65	"	"
1903	Светозар Мијаиловић	55	"	"
1904	Александар Мијаиловић	52	"	"
1905	Белика Мијаиловић	80	"	"
1906	Милутин Луковић	16	"	"
1907	Милорад Петровић	55	"	"
1908	Милоје Ивковић	70	"	"
1909	Наста Ивковић	75	"	"
1910	Јелица Букадиновић	25	Варљедин	" од четника ДМ
1911	Милосав Чебелек	22	Печеноге	стрелян у лагеру
1912	Славко Танасковић	30	Милковац	бравар
1913	Радмир Васковић	32	"	бравар
1914	Стеван Давидовић	28	"	хел. слжб.
1915	Миодраг Давидовић	20	"	фабр. радник
1916	Драгољуб Пантовић	30	"	земљорад.
1917	Милоје С. Гуњић	27	Битковац	" од четника Д.М
1918	Радосав Томић	20	"	бравар
1919	Милоје Миљевић	26	"	рад. Д.Ф.Д.
1920	Будимир Раденковић	37	Мењаница	поткивач
1921	Љубиша Арсовић	36	"	кан. Подн. стрелян у лагеру
1922	Марјан Милетић	60	"	земљорадник
1923	Милорад Славковић	15	Каленица	"
1924	Љушан В. Тисдорговић	28	Рођевић	"
1925	Ђорђе Ковачевић	32	Пекчаница	Погинуо као чет. у
1926	Радивоје Ракић	18	"	стрелян по партиз. п
1927	Милосав М. Вуријевић	37	Љукујевац	земљорад.
1928	Милош Радковић	25	"	"
1929	Добросав В. Шибалић	22	"	"
1930	Божидар Васовић	42	Предоли	"
1931	Божко Јовановић	76	Битановац	"
1932	Тихомир Јовановић	37	"	"
1933	Милија Колаковић	60	"	"
1934	Миладин Никторијевић	40	"	"
1935	Стевановић Милосав	63	"	"
1936	Драгољуб Стевановић	61	"	"
1937	Драгић Живановић	42	"	"
1938	Младен Буковасевић	75	"	"
1939	Тома Буковић	58	"	"
1940	Војислав Обрадовић	45	"	"
1941	Властимир Стевановић	39	"	"
1942	Владимир Стевановић	30	"	"
1943	Драгољуб Живановић	30	"	"
1944	Драгиша Вујичић	30	"	"
1945	Светислав Радојевић	30	"	"
1946	Божидар Томовић	16	"	"
1947	Драгослав Васовић	18	"	"
1948	Љушан Каровић	27	"	"
1949	Добрица Обрадовић	60	"	"
1950	Милентије Масић	50	"	"
1951	Милутин Милогеновић	60	"	"
1952	Драгољуб Јовановић	50	"	"
1953	Драгољуб Миливојевић	40	"	"
1954	Радмир Јелић	30	"	"
1955	Божидар Терзић	29	"	"
1956	Радмир Тодоровић	45	"	"
1957	Љивко Маринковић	47	"	"
1958	Љивадин Качеревић	42	"	"
1959	Љубиша Терзић	32	"	"
1960	Тихомир Вукомановић	41	"	"
1961	Дретивоје Милошевић	35	"	"
1962	Велимир Дунић	32	"	"
1963	Љубица Миљевић	35	"	"
1964	Славољуб Миљевић	14	"	"
1965	Тодор Јокановић	82	"	"
1966	Милостива Милогеновић	20	"	"
1967	Ђорђе Јокановић	19	"	"
1968	Лазар Јојановић	42	"	"
1969	Тодор П. Јокановић	36	"	"
1970	Радован Јокановић	37	"	"
1971	Пантелија Милосављевић	38	"	"

се нису огрешили о правила рата и мерила чојства, нису удостојени пажње свог народа.²¹ Места људског страдања, бола и меморије, попут Аушвица, Маутхаузена, Вилне, довољно је упоредити са стањем логора Старо сајмиште или Топовских шупа у Београду, како би се суочили са проблемом свести – да меморијални простори имају важност не само у националним културним политикама, већ и за међународни углед државе. Охрабрење у том правцу

пружају темељи капеле и оградe око лагерског гробља у Краљеву, постављени 2012. Имена уклесана на зидовима капеле, за душе почивших и за сећање потомака и суграђана, представљају исход подухвата меморијализације жртава који је покренут 2001. у Народном музеју у Краљеву а настављен у сарадњи са Спасојем Крунићем, аутором постојећег споменичког комплекса.

МОЖДА НИСТЕ ЗНАЛО О КРВАВОМ ОКТОБРУ

У Краљеву 1941. егзекутори су били «трећепозивци», највише из Аустрије, хала смрти премештена је у градић Винер Нојштат код Беча, тамо је и данас зову «српска хала» и у њој повремено одржавају перформансе и концерте

Како се ближи обележавање годишњице крвавог октобра 1941. године, креће поплава пригодних текстова на порталима, и у дневној и недељној штампи, као и пригодних изјава локалних политичара. Права је штета да их нема и током године, али шта је ту је. Премда се о самом догађају доста зна и доста говори (ако не увек, онда уочи 14. октобра) опет је присутан велики број историјских непознаница, чак и неистина. Стручна јавност се непрестано бори да стане на пут овим бесмислицама, али једноставно није тако лако борити се са митовима и легендама. Борба за (историјску) истину се наставља, па није згорег подсетити на пар деља који се тичу овог догађаја.

Већ на први помен октобарског масакра 1941. године, прва асоцијација је број жртава. Управо је број страдалих постао својеврстан локални мит, па су колеге које су утврдиле приближан број страдалих неретко имале проблема са неистомисљеницима. Наиме, након рата се одомаћила прича о неколико хиљада мртвих, а најчешће употребљаване бројке говориле су о 6.000 или 7.000 стрељаних. Тај број је служио у дневнополитичке сврхе комунистичког режима (појавио се и на суђењу Драгољубу Дражи Михајловићу), и дубоко се урезао у колективно памћење локалне заједнице. Трудиле су се локални историчари да објасне како тај број није реалан, чак је и Коча Јончић, југословенски официр и комунистички функционер, изашао са знатно мањим бројем страдалих (од 1.500 до 3.000 особа), али магична бројка није избрисана. Једини извор који говори о макар приближној цифри од 6.000 страдалих је из дневника извесног официра Вагнера, поре-

клом из Хамбурга, у којем стоји да је стрељано 5.606 талаца. Како би стали на пут измишљотинама неки појединци, попут Силвије Крејак-овић, историчарке и кустоса Народног музеја из Краљева, посветили су своје истраживање управо овој теми и до сада пронашли егзактне податке о 2.195 стрељаних. По речима Силвије, број испод ког не би требало да се иде је 2.250 страдалих људи. А претпоставка је да ће коначан број бити нешто већи, међутим, свакако мањи од нереалних 6.000.

Када је реч о онима који су повлачили ороз и пуцали на наше несрећне суграђане, ствар је потпуно јасна. У питању су биле регуларне трупе Вермахта, немачке званичне трупе, што је важно напоменути, јер су након рата нове немачке власти покушавале да припишу све масовне злочине СС трупам и другим паравојним формацијама. Међутим докази, бар кад је у питању краљевачки октобар, су недвосмислени. Егзекутори су били део 717. посадне јединице Вермахта, чији је највећи део био поре-

клом из Аустрије и они су били тзв. „трећепозивци“, дакле мушкарци у озбиљним годинама. Имајте у виду да је у току напад на Русију и да су сви борбено способни младићи били неопходни за то ратиште, отуд и присуство ових средовечних Аустријанаца на нашим просторима. Њихово порекло је било важно и за сам чин, јер су се немачки официри позивали на Први светски рат и поразе које су српски војници учинили њиховим очевима и дедама, па су захтевали да их на овај начин освете. Изгледа да су они то озбиљно схватили јер су врло темељно приступили задатку. Узгред, иста јединица је наставила свој крвави пир у Крагујевцу.

Једна од недоумица везаних за овај догађај је и датум када се све одиграло. Након Другог светског рата се усталио 14. октобар као датум комеморације, али некако се пренебрегава чињеница да је стрељање трајало више дана. Наиме, према подацима којима располажемо, стрељање је трајало неколико дана. Почело је 15. октобра када је на губилиште изведена прва

група од 300 талаца, а наставило се наредних дана, закључно са 20. октобром. Одлука да се изабере 14. октобар као дан сећања је вероватно у вези са тим да је постојао податак да су стрељања почела управо тог дана.

Таоци су били затворени у кругу Фабрике Вагона, а највећи број је био смештен у великој локомотивској хали. Она се више не налази на том месту, јер је одлуком окупационих власти демонтирана и премештена из Краљева. Дуго се није знало шта је са њом, али је након рата откривена њена судбина. Она је послата у Аустрију и поново монтирана у градићу Винер Нојштат, педесетак километара

јужно од Беча. Додељена је на употребу Фабрици локомотива и вагона у Бечу, а током рата власништво над њом је задржала Врховна команда немачке сувоземне војске. У њој су се наводно вршиле пробе са деловима ракета В-2, који су у њој рађени. Након рата је служила као магацински простор, а данас се повремено користи за уметничке перформансе и концерте. Иначе, међу тамошњим становништвом је позната као „Српска хала“.

Порекло стрељаних је такође посебна тема којом су се истраживачи бавили. Утврђено је да је већина страдалих пореклом из Краљева, али међу њима је било и дошљака. С обзиром да је Краље-

во након Првог светског рата доживело индустријски процват са изградњом Фабрике вагона и Фабрике авиона, услед недостатка стручне радне снаге овде се досељава велики број становника из свих крајева, тада, Краљевине СХС/Југославије. Отуд међу страдалима и особа пореклом из Далмације, Лике, Косова, јужне Србије и других делова. Осим Југословена, има један број Руса који су се у Краљево доселили након Октобарске револуције, а међу страдалима је и један број Словенаца. Они су били избеглице које су принудно напустиле Словенију, јер се нису уклапали у политику Трећег Рајха, па је највећи део њих дошао у окупирану Србију. Поред осталих градова, неки су стигли у Краљево (у јулу 1941. их је било 1500). Највећи број стрељаних су били одрасли мушкарци који су имали између 30 и 40 година. Дакле, у питању су особе у најбољим годинама, који су издржавали своје породице, тако да је посредно стрељање имало погубан ефекат на сам град, јер су њихове породице остале без извора прихода. Међу страдалима је било и 29 жена и 106 особа млађих од 18 година.

Различите су судбине и порекло страдалих. Највећи број их је био из редова радника локалних фабрика – Фабрике вагона, Фабрике авиона, Државне железнице. Окупатори су се послужили једним лукавством, па су да би прикупили довољан број талаца послали обавештење радницима који неко време нису примали плату да дођу у своје матичне фабрике како би добили новац који им припада. Тако се један део радника одазвао и био заточен. Слично се десило и са људима којима су наводно биле потребне нове пропуснице. Они су отишли у зграду Скупштине општине (сада зграда Шах клуба) и уместо „аусвајса“ добили су пропусницу за заточеништво. Остатак талаца је прикупљен у рацијама, попут оне у Карађорђевој улици, када су немачки војници кренули

редом да купе одрасле мушкарце. Било је читавих породица које су страдале, попут породице Блажић или чувеног краљевачког апотекара Милована Марковића са синовима.

Било је и неких врло живописних ликова који су настрадали. Један од њих је свакако Стојан Стојић, бициклиста, који је учествовао на Олимпијади у Немачкој 1936. године. Код њега је пронађен антинацистички пропагандни материјал, па је одведен на стрељање. Осим његове, занимљива је и судбина капетана Милана Дира, команданта ИИ ваздухопловне базе у Краљеву. Он је био по етничком пореклу Хрват, и као такав имао је могућност да се спаси одласком у НДХ, где му је обећан чин потпуковника и високи положаји у дипломатији. Без обзира на ове примамљиве понуде, Милан Дир их је одбио уз речи „И ја сам грађанин овог места. Остаћу са осталима“.

Било је покушаја да се стрељање заустави. Осим партизана који су послали некакав ултиматум немачкој команди, а који ова сигурно није озбиљно схватила, и други су дали свој немали допринос да се тај ужас некако обустави. Један

од њих је био и тадашњи председник општине Душан Крстић, али и владика Николај Велимировић. Владика је чак ишао код команданта града Алфонса Мациовича, пореклом из Пољске, где је, позивајући се на његово словенско порекло, тражио да обустави стрељање. Међутим, сви ови покушаји нису зауставили Немце да спроведу у дело свој крвави пир. Мациовић је годину дана након октобарских дешавања био изведен пред војни суд, али не због стрељања, већ је био оптужен да је наводно примао мито од богатих грађана Краљева да не би били ухапшени. Он је лишен чина и кажњен са пет година затвора, а како би се оправдао, добровољно се пријавио за Источни фронт где је изгубио живот.

Једна од вечитих недоумица када је у питању масакр у Краљеву је питање одговорности. У зависности од политичке климе, одговорност се пребацује са једних на друге. Као дежурни кривци су углавном означени устаници, јер су они својим акцијама изазвали одмазду, па се сматрало како, да није било њихових напада, не би било ни невиних жртава. Делимично су у праву они који критикују

оправданост њихове акције, али сличних антиокупаторских покушаја је било доста у српској историји, као уосталом и репресалија окупатора (сетите се Топличког устанка из Првог светског рата и десетина хиљада жртава бугарских окупатора након гушења истог). Све ми се чини како се заборавља злочиначка политика Трећег Рајха која се базира на расистичкој теорији о неједнакости раса. По њој се Словени, а међу њима и Срби, третирају као инферорна раса која у будућој „Новој Европи“ треба да буде истребљена, или да Срби у најбољем случају постану робови на поседима нових Тевтонских витезова. Уколико се има то у виду, онда је јасно да би, пре или касније, становници Краљева, као уосталом и остатка окупарне Југославије, били жртве ове погубне идеологије. Када су историјске чињенице у питању, ствар је сасвим јасна – наредбу за стрељање дао је командант 749. пука, који је био у саставу 717. дивизије, мајор Ото Деш, позивајући се на наредбе дивизије од 14. октобра да се спровођење мера за одмазду врши само по наређењу пукова.

ХРОНОЛОГИЈА НЕКИХ ДОГАЂАЈА ИЗ 1941. ГОДИНЕ КОЈИ СУ ПРЕДХОДИЛИ СТРЕЉАЊУ У КРАЉЕВУ

• Половином јула на Гочу се, од Краљевчана и мештана околних села, формира партизански одред и Ибарски четнички одред Вула Вукашиновића.

• Партизански одред 27. јула полаже заклетву и добија име Краљевачки народнослободилачки одред „Јово Курсула“.

• На Гочу се оснива партизанска болница којом руководио др Гојко Николић, лекар краљевачког одреда „Јово Курсула“.

• У ноћи између 14. и 15. августа железнички радници, углавном маневристи, из круга Фабике вагона извукли су три вагона са муницијом која је даљом акцијом упућена према Чачку и устаницима.

• У ноћи између 21. и 22. августа на Сењаку код аеродрома запаљено је складиште сена.

• У ноћи између 23. и 24. августа устаници су напали страже на мосту Камиџора и на мосту на Ибру, на прузи Краљево-Сталаћ. Мост на Ибру је запаљен и привремено онеспособљен за саобраћај.

• У Краљеву је 29. августа на централном градском тргу обешено тело Драгомира Вилотијевића-Црног, ухваћеног у околини Краљева и стрељаног у кругу војних коњушница.

• У центру града (данашња Омладинска улица) извршен је 8. септембра атентат на жандармеријског капетана Рајка Терзића. Атентатори су после атентата успели да препливају Ибар и побегну.

• У суботу 4. октобра, одмах после 13 часова, радници Фабрике авиона су под немачком стражом спроведени и затворени у локомотивску халу Фабрике вагона.

• Заједничке партизанско-четничке јединице почеле су 7. октобра блокаду Краљева која је трајала до почетка новембра.

• Приликом опсаде Краљева, устаници су у септембру по први пут употребили организовану тенковску јединицу под командом поручника Симе Узелца, опеваног у песми „Над Краљевом жива ватра сева...“.

• Блех-музика Добровољног ватрогасног друштва из Краљева (њих 17) су 27. септембра, свирајући немачки марш „Лили Марлен“, изашла из града поред немачких стражара, који су чували излазе из града на Ибарском мосту и отишли у Краљевачки партизански одред.

• У монашкој трпезарији манстира Жича командант драгачевског четничког одреда Милутин Јанковић се 8. октобра договорио са партизанима да уз помоћ јеличког и других одреда нападне Краљево са западне стране, од Ратарске школе.

• Почетком октобра четнички капетан Миљевић са брда званог „Чукара“ у Сирчи испред куће Миде Вучетића испалио је први устанички артиљеријски метак на Немце и другом гранатом погодио немачки „Fizler 151 CL Storch“.

• Радници Фабрике вагона су 10. октобра похапшени и спроведени у локомотивску халу.

• Железнички радници свих секција су похапшени и спроведени у локомотивску халу Фабрике вагона 14. октобра у поподневним часовима.

• Око 20 часова 14. октобра започео је један од најжешћих напада устаничких снага на Краљево који је трајао до пет часова ујутру. Напад је одбијен уз обостране губитке.

• Команда места у Краљеву и командант 749. пешадијског пука Вермахта, који је делом био стациониран у Краљеву, завели су 15. октобра ванредно стање са прекидом судом и наредили примену мера одмазде.

• Половином октобра, 14. октобра, у локомотивској хали Фабрике вагона било је затворено око 1.500 радника Фабрике авиона, Фабрике вагона и железничког чвора Краљево.

• Као одмазда за нападе устаничких снага на Краљево 15. октобра поподне почело је стрељање затворених радника. Стрељање, у групама по сто затвореника, вршено је све до 20. октобра. Стрељање су вршили војници 717. резервне пешадијске дивизије.

• У граду су вршене рације за прикупљање људи који су спровођени у локомотивску халу Фабрике вагона.

• Увече 16. октобра поред зида локомотивске хале стрељана је група жена: др Милева Карајовић, Олга Петровић, Јованка и Ружица Јончић, Анка Хаџић, Анка Бугарчић, Марија Сукијасовић, Јелица Анђелковић, Војна Буразер, Милица Младеновић, Стана Никетић, Ангелина Петровић, Милица и Љубица Ристић, Божана Стефановић, Даница и Љубица Тодоровић, Даринка Точиловић и Барбара Стефановић.

• У току спровођења одмазде због напада на Краљево и погибје немачких војника општинска управа Краљева и немачка команда упутиле су делегацију грађана у партизанско-четнички штаб са захтевом да се повуче опсада и обуставе борбе. Делегацију су чинили: професор Радослав Веснић, општински кмет Миле Радовановић као и по један службеник и радник.

Друштво за неговање традиције ослободилачких ратова „Јово Курсула“ положило је поводом обележавања 7. октобра, дејства артиљерије партизанских и четничких јединица на окупирано Краљево, цвеће на споменик, топу, на Ружића брду у Дракчићима.
М. Матијевић

ШЕЗДЕСЕТ ГОДИНА МАТУРЕ ЕКОНОМСКЕ СРЕДЊЕ ШКОЛЕ У КРАЉЕВУ

Школска година 1955/56. По-чиње са радом тек формирана Економска средња школа у Краљеву. Нова средња школа привукла је велики број кандидата за упис.

Многима, није било сасвим јасно о каквој школи се ради. У избору за упис више одлучују родитељи него сами ђаци. Основна прича и разлог: „да се што пре дође до парчета 'леба'". Један од колега касније записа: „мени су рекли да одмах по завршетку школе постајеш директор и хтео сам да будем директор, зато сам се уписао". Уписало се 157 ученика. Формирано 4 одељења. Поред ученика са завршених 4 разреда гимназије, уписује се и неколико нас са завршеним петим разредом. Напуштамо гимназију, губимо годину али нисмо изгубили разред. Нисмо се преварили. Доста од ових из прве генерације завршише разне више школе и економски факултет. Колега „директор" и постаде директор као и још неколико директори великих фирми.

Наша школа у истој згради са Вишом гимназијом. Учили смо стручне предмете и опште образовне предмете. Опште образовне предмете предају нам професори из гимназије. Имали смо дивне професоре. Све их помињемо кад год се сретнемо. У разредима је било старијих ђака који су из разних разлога касније уписали ову школу. Било их је и са двадесет година у првом разреду – године рођења 1936, 1937. Доста њих са

годином рођења од пре рата а највише рођених од 1939 – 1941.

Беше пракса да смо ишли у групне посете фабрикама и предузећима. Понекад када закаснимо из школе, играјући лопте по ливадама, правдали смо се да смо били у посети „Магнохром" или „Фабрици вагона". А био је велики број ученика који су путовали по 10 и више километара до школе само у једном правцу. Лети и зими. Понеко са бициклом. Само око 30 посто ђака било је из града.

У наредној школској години имали смо три одељења. Јер, доста ђака беше одстранено због лоших оцена – са преко пет двојки. Неки су напустили школовање из својих разлога.

Школске 1958/59. дипломирало нас 108. Постадосмо познати и остадосмо познати као ПРВА ГЕНЕРАЦИЈА. Генерација која се редовно дружи шездесет година. Сваких десет као јубиларно дружење и сваке године у задњој недељи маја месеца.

У суботу, 21. септембра, ове, 2019. обележисмо 60 година матуре. Имали смо адресе, за шездесет ђака, на које одоше позиви. Сакупило нас се двадест и шест. Код споменика на тргу, зборно место. Поздрави, загрљаји, љубљење. Подсећања на успомене, лепе и мање лепе. На успомене смешне и тужне. Уз помињање и оних којих више нема. Подсећање на професора који, ђаку, уз опомену због шапутања често знаде да каже: „шапућеш и причаш, причаш, а када

те питам ћутиш ко риба". А током неког часа када примети да је неко непажљив и одсутан у односу на предавање, подеси причу тако да направи место за питање и у том тренутку дода „то ће рећи ..." додајући име ђака, који се пробуди из сна и опет „ћути ко риба".

У току припрема за обележавање јубилеја, обавестили смо садашњу директорку школе о датуму и часу окупљања на зборном месту. И били смо сви обрадовани када смо је видели да прилази групи са поклоном који нам је уручила. Хвала Вам директорко! Беше нам лепше са Вама. Проради сећање на учioniце, школско двоориште, на све наставнике и ондашњег директора којег смо сви много волели. Указа се урамљена заједничка слика свих ђака ПРВЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ на зиду у ходнику школске зграде и „искочи" као на екрану векиког телевизора. Директорка нам потврди да је слика још на своме месту. Изронише приче о школским договорштинама те на тренутак постадосмо они исти као некад што бејасмо. Заблисташе наша ђачка младалачка лица кроз боре и сенке што казују да смо у осамдесетим. „Недај се генерацијо"! Не заборавимо ни оне четири године, што у миру и другарској љубави, проведосмо до матуре.

Аутор:

Љубомир Љубо Лазаревић,
ђак прве генерације
Економска средња школа у Краљеву.

НОВА ДОНАЦИЈА МИЛОМРА ГЛАВЧИЋА ОПШТОЈ БОЛНИЦИ „СТУДЕНИЦА“

На Краљев дан ,7.октобра 2019 године , у Општој болници „Студеница“ у Краљеву ,у присуству градоначелника Краљева др Предрага Терзића и заступника Миломира Главчића, новинара Мрољуба-Миша Дугалића, Миломиров унук Горан Главчић је Хитној служби ове установе уручио кључеве новог санитарског возила „Фијат“ са комплетном опремо за транспорт болесника вредно 35000 евра.

Ово је , још једна у низу донација Миломира Главчића великог хуманисте и добротвора из Канаде који ,годинама уназад несебично помаже Краљево а посебно његову Општу болницу.

Миломир Главчић , како нам је то рекао његов заступник Миша Дугалић, овим наставља да остварује свој животни мото-помоћ другима а , како је сам безброј пута рекао највише воли и помаже на начин којим од његовог поклона користи има што више људи.

Он је ,овој установи, октобра 2015 године , даривао најсавременији кабинет за магнетну резонанцу вредну 547.000 евра, а прошле године је апарат за компјутеризовану томографију вредан 247.500 евра, ултразвучни апарат марке Тосхиба аплио 600 најновије генерације вредан 70 000 евра .Тако су ,за сада његове донације краљевачком здравству ,са данашњим поклоном, премашиле цифру од милион евра .Толико новца је овај хумани чове дао и за изградњу новог моста преко Ибра који је отворен у пролеће 2015 године а у прошлој години је са 200 000 евра помогао изградњу дечијег вртића „Миломир“ на Берановцу,иначе вредног око пола милиона евра . Због свега учињеног град Краљево је поред имена овог добротвора датог мосту , вртићу и једној улици установио , пре две године, и Специјалну награду „Миломир

Олга Главчић са признањем Града Краљева њеном ујаку Миломиру.

Главчић“ за потстицај хуманости која ће ,данас, на свечаној седници Скупштине града поводом „Краљевдана“– Дана града бити уручена новинарки Тамари Грујић за њену помоћ људима у невољи кроз емисију „С Тамаром у акцији“

ИМиломиру Главчићу је , на истој седници, уручена Октобарска награда Краљева за несебичну помоћ Краљеву и његово човекољубље.Награду је, у његово име примила његова сестричина Олга

Главчић из Краљева. Новчаног дела награде Миломир се одрекао у корист пет најбољих ђака основне школе из Јошаничке Бање чији је и он био ђак. Одборницима и гостима на свечаној седници писмо захвалности Миломира Главчића прочитао је његов дугогодишњи пријатељ и сарадник у многим хуманитарним акцијама Мирољуб-Миша Дугалић, дописник Политике из Краљева.